

ЕКОНОМІКА

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

УДК: 330.101.8:338.2

*Філюк Г. М.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ І ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ВІДНОСНА ВІДОСОБЛЕНІСТЬ

Проаналізовано взаємозв'язок економічної теорії і економічної політики держави. Доведено відособленість економічної теорії і державної економічної політики в Україні. Розкрито основні причини їх відособленості.

***Ключові слова:** економічна теорія, економічна політика, функції економічної теорії, соціально-економічний розвиток, інформаційна асиметрія.*

Уже третє десятиліття Україна йде тернистим шляхом малоефективних перетворень і суперечливих реформ. Кризові потрясіння, які супроводжують вітчизняний соціально-економічний розвиток протягом всього періоду незалежності нашої держави виявили суперечливість, неповноту, неадекватність, а подекуди, несвоєчасність заходів, які реалізовувались у сфері економіки, політики, соціальної та екологічній тощо. Однією з вагомих причин такої ситуації є та, що на сьогодні в нашій країні існує певний (а точніше – повний) дисонанс між економічною теорією як системою знань, і економічною політикою як власне практикою реалізації економічних рішень і дій, логіку яких ця теорія повинна виявляти і направляти.

Ця проблема стала предметом досліджень багатьох видатних українських дослідників, зокрема, В. Базилевича, А. Гальчинського, В. Гейця, А. Чухна, В. Мандибури, В. Тарасевича та інших. Водночас, у переважній більшості праць автори зосереджуються на наслідках відособленості економічної теорії та економічної політики в українській державі, не приділяючи належної уваги саме аналізу причин такої ситуації.

Метою статті є виявлення причин певної відособленості економічної політики і економічної теорії в Україні, а також окреслення напрямів її усунення.

Взаємозв'язок економічної науки з управлінською діяльністю держави є очевидним і розглядається практично в усіх підручниках з економічної теорії. Зокрема,

економічна теорія, розкриваючи економічні закони і формулюючи принципи, дає можливість визначити цілі, обрати інструменти та способи їх досягнення і таким чином обґрунтувати економічну політику держави, встановлювати сфери та ступінь державного впливу на економіку.

Хоча економічна теорія не містить готових рецептів, вона обґрунтовує економічну політику. Ще класики визначали економічну науку як “зібрання істин”. З точки зору В. Канке, економічна наука являє собою систему економічних цінностей, яка надає певного змісту вчинкам людей [1, с. 59]. Економічна теорія допомагає переосмислити те, що відбувається, й дає можливість передбачити наслідки впливу будь-якого економічного суб'єкта на ті, чи інші економічні параметри.

Економічна політика є сукупністю заходів і обмежень правового характеру, спрямованих на створення в економіці сприятливих умов для стабільної та ефективної взаємодії економічних суб'єктів, а також на усунення або зменшення негативних факторів економічного розвитку. Як цілісна система заходів держави, спрямованих на розвиток національної економіки в інтересах усіх соціальних груп суспільства, економічна політика є результатом прояву практичної функції економічної теорії. Остання на основі теоретичних розробок і відкриття (чи то дії) економічних законів формує наукову основу економічної політики.

Емпіричний досвід переконливо доводить, що в Україні рішення, які приймаються в рамках економічної політики, часто не спираються на дію об'єктивних економічних законів, не є результатом раціонального вибору, порушують принципи та логіку сталого розвитку. Це зумовлює необхідність ґрунтовного аналізу проблем взаємозумовленості економічної теорії та державної економічної політики, і водночас подолання їх відособленості. Причин такої відособленості є дуже багато і їх неможливо розглянути в рамках однієї наукової статті. Тому в рамках даної публікації увага буде зосереджена на найбільш важливих причинах і таких, що “лежать на поверхні”.

Передусім, на наш погляд, проблема криється у самій економічній теорії. Економічна теорія як наука визначає і розкриває основні напрями реалізації державної економічної політики, основні інструменти та методи її здійснення в тих чи інших соціально-економічних умовах. Цю функцію економічна теорія виконує лише за умови, що вона забезпечує ґрунтовне розуміння економіки сучасності та її майбутнього.

Однак з розвитком економічної науки характер теоретичного знання і його взаємовідносини з практикою помітно змінюються. З розвитком суспільства модифікуються і ускладнюються економічні відносини між різними господарюючими суб'єктами, набуваючи нових, раніше не відомих нації і господарській практиці форм. У цьому зв'язку в силу обмеженості аналітичних можливостей та теоретико-методологічного арсеналу у розв'язанні складних, нетрадиційних завдань, економічна теорія не встигає за нинішнім високодинамічним розвитком, а тому відірвана від реальної дійсності. Усвідомлюючи цю проблему, видатний український економіст А. Чухно писав: “І в галузі економічної теорії як науки, і в галузі економічної освіти, в якій ключову роль відіграє економічна теорія, створилась складна ситуація. Якщо в науковій діяльності, хоча і спорадично, але досліджуються проблеми, постіндустріальної економіки, то курс економічної теорії уже два десятиліття

обмежується теорією і практикою ринкової економіки. Створилась суперечність між проблематикою, що розробляється економічною наукою, і обмеженим, іноді навіть примітивним змістом курсу економічної теорії, що вивчається майбутніми фахівцями” [2, с. 16]. Дійсно, сучасна економічна теорія, обмежуючись теорією ринкового лібералізму, не спроможна дати відповіді на багато викликів та системних загроз і ризиків, спричинених кардинальними ресурсними, демографічними та технологічними зрушеннями. Домінуюча в сучасній економічній науці неокласична теорія виявилася малопродуктивною у вирішенні питань суспільної динаміки, вона не дає змоги розкрити сутнісні характеристики і рушійні механізми світової економіки, і тим більше не здатна визначити роль держави в сучасному глобальному світі.

Саме тому у наукових дослідженнях поставленої проблематики цілком слушно акцентується увага на необхідності оновлення теоретико-методологічного арсеналу економічної теорії з метою забезпечення адекватного розуміння глобальних викликів сучасності. На переконання відомого сучасного теоретика В. Базилевича, “від вирішення цього складного завдання залежать не лише вектори розвитку подальших економічних досліджень, а й реальна економічна політика та господарська практика” [3, с. 14]. Такої самої позиції дотримується й В. Тарасевич. Він наголошує, що за сучасних умов фундаментальна економічна наука для того, щоб гідно відповісти на нові і майбутні виклики змушена подолати кризу і якісно розвиватися темпами, адекватними цивілізаційним змінам [4, с. 31].

Таким чином, економічна наука і її серцевина економічна теорія як методологічна основа економічної політики потребує оновлення, осучаснення. Для цього потрібно подолати відірваність економічної теорії від життя, актуалізувати її проблематику, збагатити зміст, підвищити її науково-технічний рівень тощо.

Водночас, важливо усвідомлювати, що економічна теорія є фундаментом економічної науки та теоретичним ядром всього комплексу економічних наук і вона повинна бути основною складовою освіти майбутнього, особливо у вищій школі. Але реалії сьогодення свідчать про інше. При підготовці бакалаврів та магістрів різного фаху, у навчальних планах економічну теорію вилучено із циклу нормативних дисциплін і включено у вибірккову частину, що робить її не загальнообов’язковою. Цілком підтримуємо думку, що це спотворює формування наукового економічного мислення у майбутніх інженерів, дизайнерів, програмістів, медиків, математиків, біологів та інших спеціалістів, які відіграють провідну роль у формуванні постіндустріального суспільства [5, с. 242].

З іншого боку, відособленість економічної теорії і економічної політики в Україні спричинена рядом чинників, зумовлених особливостями механізму реалізації економічної політики. Серед них.

По-перше, загострення суперечностей, а точніше, конфлікт економічних інтересів між основними економічними суб’єктами. Відомо, що об’єктивні суперечності в системі економічних інтересів існували, існують й існуватимуть завжди, а механізм їх розв’язання може слугувати двигуном розвитку економічного і технічного прогресу, джерелом сталого економічного зростання. Однак, в Україні існують не тільки об’єктивні суперечності; значна частина їх має суб’єктивну основу. Йдеться про суперечності економічних інтересів, які зародилися на початку трансформації відносин власності, і набувають особливої гостроти в період

подальшого великомасштабного перерозподілу прав власності між “соціально відособленими” індивідами чи їх групами, між ними і державою; про неузгодженість економічних інтересів між основними політичними силами тощо. Результатом загострення таких суперечностей стала фактична втрата управлінськими структурами своїх службових функцій. Вони виходять з-під громадського контролю і прагнуть до здобуття влади над економічними і політичними процесами. В Україні сформувалися олігархічні клани на засадах патронажно-клієнтельних стосунків між окремими олігархами чи членами їх сімей. Олігархи – це можновладці, які використовують монополізовані ними сектори економіки для концентрації у своїх руках політичної влади, а політичну владу для подальшого збагачення. Саме тому попередні численні спроби генерування і втілення в життя радикальних економічних реформ в Україні потерпіли фіаско. Це зумовлено тим, що вітчизняні реформи не спиралися на об’єктивні економічні закони і прогресивну господарську практику успішних країн, а переважно були проявом меркантильного інтересу представників владних структур, формувалися поза ціннісними пріоритетами та поза морально-етичними нормами поведінки [6, с. 5]. Вітчизняні горе-реформатори використовують економічну теорію у власних, так званих інсайдерських інтересах. Адже захищати свої або кланово-групові інтереси можна й без будь якого звернення до наукових аргументів, використовуючи політичну і владну силу.

При цьому варто пам’ятати, що свідомо чи несвідомо затримка у розв’язанні суперечності в системі економічних інтересів, спізнення удосконалення механізмів їх реалізації неминуче призводять до стримування економічного розвитку і виникнення чи поглиблення кризової ситуації загалом.

По-друге, *фактична відсутність системної методології стратегічного управління соціально-економічним розвитком* як основи економічної політики, спрямованої на мінімізацію ризиків, нейтралізацію небажаних і непередбачуваних чинників. Важливими складовими стратегічного управління є планування і прогнозування як інструменти реалізації прогностичної функції економічної теорії. Країни з розвинутою ринковою економікою активно використовують стратегічне планування як засіб державного регулювання пропорцій у виробництві шляхом застосування науково-технічних та соціальних прогнозів і програм розвитку економіки. Застосування зазначених заходів у нашій державі ускладнюється та здебільшого не досягає належного ефекту через конфлікти між політично-бізнесовими лоббі, які призводять до частого переформатування законодавства або ж невідповідності між задекларованими та реально здійснюваними стимулюючими заходами. Відсутність в Україні системи державного управління довгостроковим стратегічним розвитком уже реально стало проблемою національної безпеки. З огляду на це, одним із важливих завдань нової влади в Україні має стати удосконалення системи стратегічного планування, головним завданням якого є не стільки формування орієнтовних показників соціально-економічного розвитку країни, скільки створення сприятливих умов для їх досягнення на основі консенсусу та координації зусиль уряду, підприємців та інших категорій громадян.

По-третє, *недосконалість системи розподілу й перерозподілу обмежених ресурсів (фінансових, інтелектуальних тощо)*. Існуючий в Україні порядок розподілу і перерозподілу ресурсів не забезпечує структурну перебудову та технологічну

модернізацію економіки, інноваційний характер її розвитку та конкурентоспроможність в динамічному глобальному середовищі. Часто рішення щодо стимулювання певних галузей чи підприємств визначаються фінансовою міццю та політичною впливовістю певних лобістських об'єднань, а не ступенем економічної ефективності здійснюваних заходів в масштабах країни та їх суспільною корисністю. Такий механізм прийняття рішень щодо заходів та інструментів реалізації економічної політики часто зводить нанівець намагання підприємств та інших інститутів здійснювати інноваційну діяльність. Відповідно, за всі роки незалежності Україна не спромоглася налагодити у масштабах усієї країни високотехнологічного, наукоємного виробництва. На підтвердження сказаного наведемо лише деякі факти:

– в той час, коли у світі уже формується сьомий технологічний уклад, частка продукції промисловості України 5 і 6 технологічних укладів становить менше 3%;

– ступінь зношеності основних засобів у вітчизняній промисловості становить понад 70%, а в машинобудуванні – понад 80%. Для порівняння: у розвинутих країнах цей показник не перевищує 25%, а пороговий індикатор для економічної безпеки держави не повинен перевищувати 50%. Деградація основних фондів відбувається при дуже низькій частці власних коштів підприємств, які направляються на відтворення – лише 1,5% щорічно від вартості основних засобів. Тобто повне відновлення виробничих потужностей такими темпами стане можливим тільки через 50 років, тоді як у країнах Європи на це потрібно до 5 років [7];

– рівень продуктивності праці в Україні становить лише близько 25% від рівня країн ЄС, і лише 17% від рівня США;

– витрати на НДДКП в Україні сягають приблизно 1,2 млн.дол. в той час як у США – 264, у Євросоюзі – 150, у Японії – 130 млрд.долл.

Ці факти свідчать і про те, що в Україні до цих пір не створені передумови для розвитку високотехнологічного виробництва навіть у найближчому майбутньому, що тягне за собою як технологічне відставання, так і дедалі більший розрив між розвитком великих міст, з одного боку, та районних центрів, де процвітає занепад та безробіття, з іншого. Модель дикунського капіталізму призвела до двополюсного суспільства: 1% мільярдерів з сім'ями, які володіють сьогодні понад 80% багатства України – на одному полюсі, на другому полюсі – 80% бідних, які володіють не більше 5% багатства країни. Середнього класу практично немає [8].

Одними з основних шляхів усунення цієї проблеми можуть запровадження прозорої системи управління обмеженими ресурсами, а також підконтрольність громадськості всіх без винятку дій управлінців, пов'язаних з виконанням ними функцій держави.

По-четверте, *інформаційна асиметрія*. В сучасних умовах визначальною рисою є колосальна кількість змін. За цих обставин швидкість мислення і дій економічних агентів є основним чинником їх мобільності. Однак саме асиметричність інформації може стати чинником, який послаблює ефективність управлінських рішень в рамках економічної політики. Події останніх років в Україні засвідчили, що ця проблема стоїть надзвичайно гостро. Складається парадоксальна ситуація: уряд, який мав би забезпечувати зменшення нерівномірності розподілу інформації, збільшення її доступності для всіх учасників ринкових відносин, сам не має вчасно всієї інформації, необхідної для прийняття найліпших (оптимальних чи, скоріше, компромісних)

рішень [9, с. 13].

Очевидно, що інформаційна асиметрія ускладнює процес своєчасного прийняття раціональних рішень у рамках економічної політики. Це зумовлено, зокрема, такими чинниками.

1) усю бажану інформацію за обмежений час неможливо отримати навіть технічно;

2) отримання об'єктивної та адекватної інформації ускладнюється через високий рівень монополізації вітчизняної економіки. Причому, протягом останніх років негативні поведінкові реакції економічних суб'єктів не обмежуються фінансовим сектором економіки та поширюються на виробничі галузі зі зростаючою швидкістю залежно від рівня зниження конкуренції на внутрішніх ринках [10, с. 47]. Коли в умовах швидкої зміни ситуації органи державної влади не отримують повноцінної інформації про реальний стан речей в економіці, це різко обмежує їх здатність до вироблення адекватних регламентуючих чи стимулюючих заходів. Фактично органи державної влади вирішують тактичні (оперативні) проблеми колишнього стану ринків, тоді як в економіці виникають нові проблеми, часто не пов'язані з попередніми;

3) швидкість реакції органів державної влади обмежена управлінським ланцюгом та офіційними статистичними даними. Таким чином, управлінці, на відміну від безпосередніх учасників ринків постійно відстають від ситуації на ринках;

4) існують групи інтересів, не зацікавлені у постачанні державним управлінням повної та достовірної інформації.

Асиметричність інформації посилюється і діями самих представників державного апарату. Заплутаність та суперечливість вітчизняного законодавства, дублювання функцій управління, регулювання та контролю в окремих сферах економіки, відсутність налагодженої системи моніторингу і статистичної звітності ряду ключових подій та змін показників є тими факторами, які значно ускладнюють отримання достовірної інформації про порядок змін, які відбуваються у суспільстві, а отже унеможливають контроль з боку громадянського суспільства за бюрократичними рішеннями і процедурами.

По-п'яте, *проблема довіри українського суспільства до інститутів влади, як суб'єктів реалізації економічної політики*. Останні проведені експертами дослідження показали тісний взаємозв'язок між рівнем довіри і розвитком економіки: чим вищий рівень ВВП, тим вища довіра, і навпаки, висока довіра дає можливість досягти високого ВВП (відхилення – наприклад, Греція – трапляються не дуже часто). На жаль, серед європейських країн Україна посідає одне з останніх місць за довірою й останнє місце за ВВП.

Так, порівняння балансу довіри-недовіри з першими місяцями роботи трьох попередніх Президентів України показав, що цей баланс для экс-президента В. Януковича за два роки впав більше, ніж на 80% (від +40 до -44%), Для В. Ющенко за 4 роки був аналогічний показник, для Л.Кучми на більш, ніж 50 пунктів за 4 останні роки правління (від 0 у 2000 р. до -50 – у 2004 р.) [11]. Високий рівень недовіри спостерігається й щодо парламенту, правоохоронних органів тощо.

Саме тому, анонсовані реформи в економіці дуже часто не знаходять підтримки у підприємницькому секторі та серед пересічних громадян. Будь-які економічні реформи сприймаються ними лише як перешкоди для реалізації своїх амбітних планів,

оскільки немає впевненості у намірах уряду.

Для представників же великого бізнесу, як флагману будь-якої економіки, властива рентоорієнтована поведінка. Вони прагнуть отримати доступ до обмежених ресурсів, у тому числі до бюджетних, через систему державних допомог і закупівель. Великий бізнес навчився використовувати державну владу для придушення конкурентів, отримання виняткових привілеїв тощо.

З метою здійснення глибоких соціально-економічних перетворень в Україні необхідним є відновлення довіри до владних структур. Нам потрібний не сильний уряд, а ефективний уряд. Як переконливо довела вітчизняна практика, сильна влада може бути грабіжницькою, орієнтованою на інтереси мало чисельної правлячої еліти. Така влада не бореться з корупцією, а лише її регулює. Тим часом, події останнього періоду вкотре засвідчили, що проблема масової недовіри до інститутів влади в Україні не може бути вирішена простою заміною одних людей на інших. Суб'єкти реалізації економічної політики найближчим часом змушені будуть робити все для того, щоб здобути авторитет через забезпечення ними функціонального розв'язання завдань консолідації суспільства. Серед основних засобів реалізації цього завдання можуть бути: 1) забезпечення прозорості та відкритості діяльності влади на основі застосування інформаційно-комунікаційних технологій, та пов'язане з ним підвищення рівня інформатизації суспільства, забезпечення доступу до створених органами влади ресурсів, наявності технічних можливостей їх використання; 2) формування відповідальних та відкритих інститутів виконавчої влади; 3) мінімізація рівня корупції в суспільстві; 4) надання можливості громадянам бути учасниками процесу ухвалення рішень у сфері державної політики, тощо.

По-шосте, *недостатність, а іноді навіть відсутність в органах державної і муніципальної влади кваліфікованих кадрів*. Але проблема тут не тільки, і не стільки у відсутності належної вузівської підготовки, а відтак освічених й кваліфікованих кадрів, здатних вчасно приймати виважені, обґрунтовані рішення і виконувати складні завдання, на що дуже часто нарікають в українському суспільстві. Українська нація є однією з найосвіченіших націй у Європі і має громадян, які здобули хорошу освіту, у тому числі і за кордоном, і мають досвід роботи. Проблема криється в існуючій системі підбору кадрів під час формування політико-управлінської еліти, основними критеріями якої стають не особисті досягнення, економічна освіта, професійна підготовка, рівень кваліфікації та моральність, а швидше – наявність родинних чи інших близьких зв'язків, спільних бізнес-інтересів, лобістської діяльності чи протекції у владних колах. Сучасна наукова теорія оперує кількома термінами, які за змістом релевантні цим критеріям (фаворитизм, непотизм, кронізм) і, відповідно, прямо пов'язані з протекцією та лобіюванням інтересів. Політика непотизму (від лат. “nepos” – онук, племінник), або фаворитизму пов'язана із призначенням на керівні посади в органах державної влади людей, пов'язаних близькими родинними стосунками; кронізму – призначення на ці посади друзів чи однодумців без належного врахування їхньої кваліфікації. У Великій Британії явище кронізму характеризують усталеними словосполученнями на зразок “старі шкільні краватки” або “клуб давніх друзів”. В Україні кронізм визначається як “кумівство”. На жаль, така політика підбору кадрів спостерігається і на мікрорівні, у вітчизняних компаніях. Останні також намагаються розставити своїх людей на тих чи інших державних посадах з метою лобіювання

власних інтересів.

Негативні наслідки подібної кадрової політики в Україні очевидні. І це не випадково. Дослідник М. Квон установив, що фаворитизм (непотизм) та кронізм є одними з найпоширеніших джерел конфліктів. У політичній та управлінській сферах вони стають причиною прийняття неефективних рішень, втрати мотивації та зниження продуктивності праці працівників [12, с. 281]. Крім того, особи, призначені таким чином, дуже часто володіють не науковим економічним мисленням, а буденним, і тому не здатні раціонально включитися в економічні процеси. “Економічне мислення, – зазначає В. Базилевич, – це сукупність поглядів, уявлень та суджень людини про реальну економічну дійсність, які визначають її господарську поведінку” [13, с. 34]. У свою чергу, буденне мислення є поверхневим, однобічним і безсистемним сприйняттям людиною реальних економічних процесів, у результаті чого вона робить суб’єктивні, загалом помилкові, висновки та судження щодо економічних проблем. Наукове мислення – це всебічне та глибоке пізнання людиною економічної дійсності на основі використання наукових методів дослідження, які дозволяють розкрити сутність економічних процесів та об’єктивно оцінити їхню суспільну значимість й прогнозувати тенденції розвитку в майбутньому.

Розширюючи контекст, зауважимо, що розвиток наукового економічного мислення є складовою виховної функції економічної теорії, сутність якої полягає у формуванні в індивідів економічної культури; логіки економічного мислення та розуміння сучасних процесів; аналітичних здібностей, які забезпечують цілісне уявлення про функціонування економіки на національному та світовому рівнях; виховання в індивідів усвідомлення того, що досягти професійних успіхів можна шляхом глибоких знань та наполегливої праці; здатності приймати рішення та відповідати за їх наслідки.

Ще одним негативним наслідком є те, що порядок підбору кадрів, який склався в Україні, порушує принципи справедливості та неупередженості. Мається на увазі, що особи, котрі не мають таких родинних чи дружніх зв’язків, відчувають, що їх рівень доходу чи статус є значно нижчим порівняно з інсайдерами та не відповідає тому, на який вони заслуговують. Це породжує ще одну важливу проблему української сучасності – відтік “мізків”.

Тому для в Україні, необхідно, передусім, запровадити заборону на використання державними службовцями своїх посадових повноважень з метою просування їхніх родичів або близьких людей на ключові політичні та державно-управлінські посади, тобто – на усунення проявів незаслуженої прихильності до їхніх родичів під час здійснення кадрового добору кандидатів.

Висновки. Подолання проблеми відособлення економічної теорії і господарської практики, відновлення їх взаємозв’язку і взаємодії є не лише завданням власне економіки. Це завдання ряду інших галузей знань – політології, соціології, психології тощо. Найближчим часом важливо працювати над зміною психології мислення українського громадянина – необхідно здолати в ньому психологію раба, який хоче стати вільним тільки для того, щоб стати наглядцем над іншими рабами.

Перспективи подальших наукових досліджень з цієї проблематики пов’язані з розкриттям та аналізом інших причин відособленості економічної теорії і державної економічної політики в Україні, таких як: інституційні пастки (корупція,

недотримання норм законодавства в економічній сфері); ігнорування дії механізму ринку; відсутність рівноправного діалогу та співпраці між державними органами влади, науковцями, бізнесом, профспілками, громадськими організаціями тощо.

Використані джерела:

1. Канке В. А. *Философия экономической науки : учеб. пособие* / В. А. Канке. – М. : ИНФРА-М, 2000.
2. Чухно А. А. *Модернізація економіки та економічна теорія* / А. А. Чухно // *Парадигмальні зрушення в економічній теорії ХХІ ст. : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. – С. 16-22. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://econom.univ.kiev.ua/paradigm_et/conf_materials.pdf.
3. *Базилевич В. Зміст та основні напрями парадигмальних зрушень у структурі економічної теорії ХХІ ст.* / В. Базилевич // *Парадигмальні зрушення в економічній теорії ХХІ ст. : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. – С. 11-15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://econom.univ.kiev.ua/paradigm_et/conf_materials.pdf.
4. *Тарасевич В. Фундаментальная экономическая наука ХХІ века: ориентиры и векторы перемен* / В. Тарасевич // *Парадигмальні зрушення в економічній теорії ХХІ ст. : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. – С. 31-34. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://econom.univ.kiev.ua/paradigm_et/conf_materials.pdf.
5. *Прушківська Е. В. Роль економічного мислення у формуванні постіндустріального суспільства* / Е. В. Прушківська // *Парадигмальні зрушення в економічній теорії ХХІ ст. : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. – С. 16-22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://econom.univ.kiev.ua/paradigm_et/conf_materials.pdf.
6. *Сіденко В. Імперативи системного реформування української економіки крізь призму асоціації України з ЄС* / В. Сіденко // *Україна-2014: соціально-економічна криза та пошук шляхів реформування*. – К. : Центр Разумкова: Вид-во “Заповіт”. – 2014. – 60 с.
7. *Данилишин Б. Не перетворить Україну в ЗОНУ* [Електронний ресурс] / Б. Данилишин. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/inozmi/svoboda/2012/04/27/6963651/>.
8. *Соскін О. Україні потрібні не реформи, а трансформації і зміна економічної моделі* [Електронний ресурс] / О. Соскін. – Режим доступу : <http://newsdaily.com.ua/post/477702>.
9. *Механізми поліпшення підприємницького клімату в процесі реалізації економічних реформ в Україні: аналітична довідка* [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 2013. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Mehanizmu-52632.pdf>.
10. *Гриценко А. А. Формування інформаційно-поведінкової парадигми монетарної політики* / А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська // *Економічна теорія*. – 2007. – № 2. – С. 46-69.
11. *Паніотто В. Довіра соціальним інститутам* [Електронний ресурс] / В. Паніотто, Н. Харченко. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2012/01/13/6897340/>.
12. *Alper Buyukarslan B. The overall outlook of favoritism in organization: A literature review* / В. Alper Buyukarslan, N. Derya Ergun Ozler // *International Journal of Business and Management Studies*. – 2011. – Vol. 3, № 1. – P. 275-284.
13. *Економічна теорія. Політекономія : підручник* / за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2006. – 631 с.

Філюк Г. М. *Экономическая теория и экономическая политика в Украине: взаимная обособленность.*

Проанализирована взаимосвязь экономической теории и экономической политики государства. Доказано обособленность экономической теории и государственной экономической политики в Украине. Раскрыты основные причины их обособленности.

Ключевые слова: *экономическая теория, экономическая политика, функции экономической теории, социально-экономическое развитие, информационная асимметрия.*

Fyliuk G. M. Economic theory and economic policy in Ukraine: relative apartness.

The paper analyzes interrelation between economic theory and government economic policy. The apartness of economic theory and government economic policy in Ukraine is proved. Main reasons of such apartness are exposed.

Keywords: *economic theory, economic policy, economic theory functions, social-and-economic development, information asymmetry.*

УДК 339.13:33.01

Лагутін В. Д.

Київський національний торговельно-економічний університет

РИНКОВО-КОНКУРЕНТНІ ВІДНОСИНИ В ПРЕДМЕТІ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

У статті розглядається сутність та цільове спрямування ринково-конкурентних відносин у контексті їх місце предметі економічної теорії. Розкриваються сучасні теоретико-методологічні засади дослідження механізмів ринку і конкуренції.

Ключові слова: *ринок, конкуренція, ринково-конкурентні відносини, ринкова влада.*

Ускладнення економічного змісту глобального і національного розвитку закономірно призводять до трансформації предмету економічної теорії. Проте будь-яке ускладнення економіки не означає безмежності предметної області економічної теорії. Розпливчастість предмету економічної теорії призводить до нестійкості понятійно-категоріальної бази дослідження, зменшує методологічний потенціал нашої науки.

Центральним пунктом предмету сучасної економічної теорії виступають ринково-конкурентні відносини. У цьому плані очевидно, що саме мейнстрім економічної теорії найбільш повно відображає реальності сучасного розвинутого ринкового господарства.

Самі ринково-конкурентні відносини не залишаються незмінними, вони постійно розвиваються і ускладнюються. Ринково-конкурентні відносини пройшли складний історичний шлях розвитку: від найпростіших форм в період зародження капіталістичного господарства до новітніх ефективних механізмів ринку й конкуренції в умовах сучасної глобальної економіки.

У вітчизняній економічній літературі недостатньо уваги приділяється дослідженню ринково-конкурентних відносин. До сих пір дослідження ринкових механізмів і конкуренції вважається чимось другорядним і неважливим. Цей напрямок економіко-теоретичних досліджень часто-густо стикається з необґрунтованою критикою як прояв так званого ринкового фундаменталізму[1, с. 68], що не можна вважати коректним і правильним.

Основна мета цієї статті полягає у цілісному розгляді ринково-конкурентних відносин як ключової складової предмету економічної теорії.

Новітні соціально-економічні трансформації гостро поставили питання концептуального осмислення меж предмету сучасної економічної теорії. Нові соціально-економічні реалії безумовно потребують й нових підходів, методів і